

Садди Искандарий

Нашрга тайёрловчилар:

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИМ

I

Худоё, мусаллам худолик санга,
Биров шаҳки, даъби гадолик санга.

Худованди бемислу монандсен,
Худовандларга худовандсен.

Забардастлар зердастинг сенинг,
Бийиклар келиб борча пастинг сенинг.

Санки кўргузуб мавж дарёи жуд,
Сен айлаб аён коргоҳи вужуд.

Вужуд аҳлиниг коми жудунг била,
Келиб жуд қойим вужудунг била².

Вужудунг қачон қилса зоҳир қидам,
Бўлуб борча ашё вужуди адам.

Замонеки кавнайн маъдум эди,
Адам тангнойида мактум эди.

Не кун оразидин бор эрди нишон,
Не тун турраси анда анбарфишон.

Саҳардин фалак золи рў тоза йўқ,
Шафақдин юзига анинг ғоза йўқ.

Не афлоку не мутгасил анда давр,
Не эл, не анинг давридин элга жавр.

Не олам диёридин осор ҳам,
Не пайдо диёр ичра дайёр ҳам.

Сен ул навъ мавжуд эдинг, бал вужуд
Ки, будунгга йўқ эрди нанги набуд.

Аён бўлмайин баҳри зотингга мавж,
Анинг мавжиға не ҳазизу не авж.

Жамолинги мехри жаҳонтоб ўлуб,
Хафо пардаси ичра ноёб ўлуб.

Жамолингга чунким зухур истадинг,
Қуёшингга ифшойи нур истадинг.

Бу навъ иқтизо айлади хўблуг
Ки, қилғайсен изҳори маҳбублуг.

Чу маҳбублук амри пинҳон эмас
Ки, то бўлмағай ошиқ имкон эмас.

Чу бори ҳуснға ишқ лойиқ баса,
Керак бўлди ҳуснунгга ошиқ баса.

Чу бир жунбуш этти аён баҳри зот,

Падид ўлди амвождин коинот.

Ики ҳарф амрин килиб нуктавар,
Аён айладинг мунча дилкаш сувар.

Чу қилдинг малак хайлини жилвасоз,
Алар қисмати бўлди зикру ниёз.

Ики, учу тўрт очилиб парлари,
Ҳарими жалолнинг кабутарлари.

Тилаб ул кабутарлар оромини,
Ясадинг фалак қасрининг томини.

Чу афлок тарҳиға чектинг қалам,
сафҳасиға чекилди рақам.

Тўқуз гунбад ул навъ чектинг баланд
Ки, ваҳм анда руст айлай олмас каманд.

Келиб бир-бири ичра ҳар бир ниҳон,
Фазо ҳар бирига жаҳон дар жаҳон.

Алар жавҳарини басит айладинг,
Бирин секизига муҳит айладинг.

Бори бир-бири жавфида тў-батў,
Бири-бирга вобаст ўлуб мў-бамў.

Борин табъ бир жониб айлондуруб,
Бурунғи борин табъ ила ёндуруб.

Бўлуб ул секизнинг мадори анга,
Таҳаррук аро ихтиёри анга.

Яна бирда сабт айладинг собитот,
Анга сайр, аммо буларға сабот.

Тушуб давр аро жоми нилуфарий,
Анга берк юз минг шараф гавҳари.

Мурассаъ жавохир била бўлса жом,
Вале давр аро жом топса хиром.

Неча бор эса сайр зохир анга,
Не тонг маҳкам ўлса жавохир анга.

Бўлуб жилвагар юз туман мохваш,
Вале жилва ичра сукун бирла хуш.

Яна бирни ундур ҳисор айладинг,
Бировни анга қалъадор айладинг.

Муҳандис шиори тааммул иши,
Таҳаммуллик ул навъ бўлмай киши.

Батиравлиғи ҳилм аёғи киби,
Гаронжонлиғи сабр тоғи киби.

Кўзидин бало рахнаси очилиб,

Дамидин нухусат ўти сочилиб.

Қаро юз била чархи гардуннишин,
Нечукким, харос уйи ичра чибин.

Яна бирни бир маъбад эттинг васеъ,
Анинг обиди кадр аро бас рафеъ.

Саодат зиёсин сочиб меҳрсон,
Юзинда шараф хулласи тайласон.

Топиб «Кимёйи саодат»қа йўл,
Фалак хонақоҳида Ғаззолий ул³.

Фалак гунбади ичра қандилдек,
Ваё Арш буржида Жибрилдек.

Бўлуб яхшиликқа мунир ахтаре,
Харидор, яъни дейин Муштарий.

Яна бирни бир мақтал эттинг ажиб,
Анинг сокини қотиле бас муҳиб.

Киши тиғидин топмайин баҳр амон,
Бешинчи мамоликда ул қахрамон.

Келиб ламъаи тиғи барқи бало,
Ҳамул сув аро халқ ғарқи бало.

Бўлуб шева эл бўйнин урмоқ анга,
Итик тиғ ила бош учурмоқ анга.

Кесук бошнинг косасини жом этиб,
Вале қон май ўрниға ошом этиб.

Келиб иш анга чарх даврида қаҳр,
Қадах даврида ўйлаким қатра захр.

Яна бирни бир равза қилдинг назих,
Муқими анинг ҳурдин ҳам фарих.

Демай хурким, чарх мулкида шоҳ,
Анга тахти феруза оромгоҳ.

Сипеҳр ахлининг зеб ила зайни ул,
Демай айни ул, курратул-айни ул.

Бўлуб зоти рахшанда миръот анга,
Гувоҳ ушбу даъвода заррот анга.

Бири гунбади чархи гардон аро,
Анингдекки, зар шамса айвон аро.

Яна бирни тоқи баланд айладинг,
Муқим анда бир нўшханд айладинг.

Қуёш чехралик шўхи барбатнавоз
Ки, жон риштаси тор анга, чолса соз.

Чу ториға дастон гузориш бериб,

Бағирларға тирноғи хориш бериб.

Қачон хушнаво лахн бунёд этиб,
Агар Ақли Кулл бўлса фарёд этиб.

Қаёнким этиб барбатидин нағам,
Не йўл анда топиб кудурат, не ғам.

Фалак токида ун чекиб кўнгли тинч,
Бўлуб ўйлаким доира ичра синч.

Яна бирни қилдинг кутубхонае,
Ичинда китобатда фарзонае.

Мудаккиқ замирида мамлу фунун,
Келиб диққат аҳли аро зүфунун.

Иши сарбасар лаъбу найранг ўлуб,
Сувдек қайдаким етса, ул ранг ўлуб.

Шиори хороши қалам айламак,
Нукат сафҳа узра рақам айламак.

Фалак дуржида лавҳи заркордек,
Давот узра бир накши паргордек.

Яна бирни соз айладинг турфа дайр,
Анинг сокинин айладинг тезсайр.

Боридин итикрак хироми анинг,
Вале тегмайин ерга гоми анинг.

Манозилға бот-бот қилиб интиқол,
Отин гоҳ этиб бадру гоҳи ҳилол.

Вуболу шараф кўргузуб суръати,
Гаҳи заъфи ортиб, гаҳи қуввати.

Фалак даврида суръати ичра зўр,
Тегирмон тоши узра андоқки мўр.

Чу обоға бу навъ бердинг сифот,
Алар тахтида айладинг уммахот.

Ато етти-ю, тўрт қилдинг ано,
Натижа уч эттинг булардин яно⁴.

Не тонг гар ано тўрт қилдинг мубоҳ
Ки, тўрт ўлди шаръ ичра жойиз никоҳ.

Бирининг мизожини тез айладинг,
Анинг таъбини шуълаҳез айладинг.

Бирига бериб лутфи таъби ҳаёт,
Ҳаёт аҳлиға бердинг андин нажот.

Бирин сойир эттинг, нечукким, само,
Сафо ичра миръоти гетинамо.

Ясодинг касофат бирининг ишин

Ким, ул бўлди бу ишдин асфалнишин.

Бериб бу тазаввужга пайванд ҳам,
Падида айладинг неча фарзанд ҳам.

Бирига ҳажар жисмидин тўшадур,
Анга нақд балким жигаргўшадур.

Бирига нуму жилвасидин ҳаёт,
Қади жилвада найшакар, бал набот.

Бирин лутф аро жавҳари жон дейин,
Анга обхўр оби ҳайвон дейин.

Мунга тегру қилдинг маротибнавард
Ки, очтинг башар гулбуни ичра вард.

Очилғоч бу гулшанда инсон гули,
Не инсон гули, боғи ризвон гули.

Таниға шарафдин дувож айладинг,
Бошин ҳам сазовори тож айладинг.

Қилиб кўнглини роз ганжинаси,
Юзин айладинг зот ойинаси.

Анга айлагач нури ҳуснунг зухур,
Ўқубон малак хайли Аллоҳ нур.

Чу бу навъ мавжуд қилдинг ани,
Малойикка масжуд қилдинг ани.

Қаю кўзгуда тутса аксинг вужуд.
Малойик нечук қилмағайлар сужуд.

Бош индурмаган айлаб изхори таън,
Не тонг таъм нуни анга тавқи лаън.

Чу бердинг анга рутба мундоқ баланд,
Қилиб кўнглини севмагинг аржуманд.

Чу ишқинг ўти солди кўнглига тоб,
Қуёшнинг юзидин кеторди саҳоб.

Қуёшингға худ монеси йўқ эди,
Ҳижоби анинг ўзлуги-ўқ эди.

Чу рафъ айладинг ул ҳижобин анинг,
Фузун айладинг ишқи тобин анинг.

Сени кўрди ҳар ёнки солди кўзин,
Чу бори сен ўлдунг, итурди ўзин.

Ажаб ҳолким, бўлса айни шухуд,
Чиқорғой биров жонидан шавқи дуд.

Зиҳи турфа маъшуқи ошиқнавоз
Ки, қилмокқа ўз ҳуснини жилвасоз.

Карам бирла халқ айлағай оламе,

Бу оламда мақсуд анга одаме.

Ғараз одаме анга олам туфайл,
Неким ғайри оламдур, ул ҳам туфайл.

Киши кўрмамиш ҳаргиз андоқ киши
Ки, ошиққа ошиқлик ўлғай иши⁵.

Яқин англасам ғайр бордур адам,
Ўзунг ошиқу ишқу маъшук ҳам.

Чу маъшуқу ошиқ сен ўлдунг тамом,
Санга ишқу ушшоқдин вассалом.

II

*Муножот ул Карими халлоқ ва мукрими алал-итлоққаким,
карамнинг «қоф»и саркашлик билан ёзуқ «қоф» ини ерга паст қилур
ва «ро»си ройи олаоро била маъсият «айн»ин кўр этар ва «мим»и
лутфи эмим била хато хаттига афв рақами чекар ва ўз журми
олойишин демак ва баҳри гуфронидин амон истамак*

Лакал-ҳамд, ё акрамал-акрамин,
Карам аҳлин этган гадойи камин.

Карим ўлса оламда ҳар навъ шоҳ,
Анга сен карам қилдинг ул дастгоҳ.

Карамдин киши қайда сочқай дирам,
Дирам сен анга қилмоғунча карам.

Карам аҳли гар соҳиби тож эрур,
Ки, хони наволингға муҳтож эрур.

Анга сен хазойин эшигин очиб,
Чу сочмоққа амр айлабон, ул сочиб.

Бас ул филҳақиқат карамкеш эмас,
Ўзунг мукрим, ул бир сабаб беш эмас.

Чу сен мукрим, аҳли карамдур сабаб,
Десам акрамул-акрамин не ажаб.

Мунга ўзга маъни доғи бордур,
Акобир сўзидин намудордур.

Ки айни карамдин қачонким Илоҳ,
Гунаҳкордин ўткарур бир гуноҳ.

Карам фартидин будур онинг иши,
Ким ул ишга ўзга тутулмас киши.

Улуска агар ул гуноҳ ишдурур,
Қиёматқача афву бахшишдурур.

Бу янглиғ карамдин Расули амин
Сени этмиш ул акрамул-акрамин.

Илохий, аларким гунаҳкор экин,
Сен ўткармаган не гунаҳ бор экин?

Чу ҳар мужримеким, сен эттинг карам,
Сўрулмас ҳамул журм ила ўзга ҳам.

Агар афв бирла карам будурур,
Бори халкнинг журми маъфудурур.

Сангаким карамдур бу ғоятқача
Ким, эл маъфу ўлса ниҳоятқача.

Чу дарёйи раҳматқа солғанда мавж,
Қурук қолмамиш не ҳазизу не авж.

Неча менда журм ўлса беҳад падид,
Не янглиғ бўла олғамен ноумид.
Неча маъсиятдин табаҳқормен,
Ниҳоятдин ортуқ гунаҳқормен.

Қадимни хижолат юки ҳам қилиб
Анга журм сарборлик ҳам қилиб.

Тутошиб вужудумға ҳирмон ўти,
Не ҳирмон ўти, балки исён ўти¹.

Бу исён ўти ичра куймак аро,
Бўлуб дудидин рўзгорим қаро.

Не исён ўти, балки оташқада,
Анга ҳема бу жисми меҳнатзада.

Не оташқадаким томуғдин нишон,
Забоналари кўкка оташфишон.

Гунаҳ шуъласин чун чекиб ул томуғ,
Куюб абри раҳмат нечукким момуғ.

Шарардин кавокиб юзи ўртаниб,
Не кавкаб, малойик, пари чўрканиб.

Қарортиб тутун чарх жавфин тамом,
Замона кўюб онинг отини шом.

Демай шом, меҳнат палоси дейин,
Жаҳон кийди мотам либоси дейин.

Гунаҳда мени ўлтурурга казо,
Кийиб даҳр шахси либоси азо.

Ичин ҳам қаро қайғу ғамнок этиб,
Яқосин доғи субҳдин чок этиб.

Ўқуш тийраликлар аро турфа бок
Ки, чарх этти мушқум саводини ок.

Саводим баёзиға сўрсанг далил,
Эрур шоми исёнға субҳи рахил.

Фано пахтаси бил намудор анга,

Кафан риштаси англа ҳар тор анга.

Ажал хайлиға чун ҳужум ортибон,
Адам сори ҳар торидин тортибон.

Нечук бўлмай оҳимдин оташфишон,
Мениким ажал элтгай мўкашон.

Ғамим йўқтур ўлмакда эмгак учун,
Нединким туғар кимса ўлмак учун.

Ва лекин бу жонимға эмгакдурур,
Ки асру ёмон навъ ўлмакдурур.

Мунга тегру андинки, ўзни билиб,
Залолат аро умр зойиё қилиб.

Нафас урмай айлар замон хийралик
Ки, топмай кўнгул кўзгуси тийралик.

Қадам урмайин ғайри бераҳға,
Ки андин тушуб бош тубан чоҳға.

Туну кун харобот аро майпараст,
Қилиб ўзни исён майи бирла маст.

Мусалло гаравда майоло бўлуб,
Ридо гўшаси бодаполо бўлуб.

Бўлуб майкада дайри зулматасос,
Мен анда қари габри ҳақношинос.

Агар мунча юз бўлса расволиғим,
Сияҳрўдуғу бесару полиғим.

Вале сендин узмаймен асло умид
Ки, эрмон карам бахридин ноумид.

Бу даргоҳда ҳар ким гунаҳкоррок,
Иноят қилурға сазоворрок.

Муни англағач бўлди холим табоҳ
Ки, уммид ила кўпрак эттим гуноҳ.

Эшитгимки, Ҳорун² дарё ато
Демишким, чу афв айласам бир хато.

Агар билсалар халқким бегумон,
Не чоғлиғ топармен фараҳ ул замон.

Топарға иноят била парвариш,
Улус қилмағай журмдин ўзга иш.

Илоҳий, туман минг бу Ҳорун киби,
Не Ҳорунки, Ашқу³ Фаридун киби.

Сенинг дарғаҳингда не бўлғай? Хасе!
Демай хаски, ул хасдин ўксук басе.

Алар қилсалар мунча арзи карам,

Бу маъразда не навъ атай сени ҳам.

Алар гар шах ўлса, гадомен ёмон,
Ўлар вақти сойил ҳамон – шах ҳамон.

Ўрурда куёш партавидин саро,
Қачон фарк ўлур фаҳм заррот аро.

Қилур вақт бу зарраларға карам,
Навойға лутф айла бир зарра ҳам.

Сазо андин ар журму пиндор эрур,
Сен ул қилки сендин сазовор эрур.

Хато айлаганни ҳисоб айлама,
Хатосиға лойиқ азоб айлама.

Карам бирла журмини кам айлагил,
Гар ул қилди камм, лек карам айлагил.

Агар қилмадинг зухду тоат насиб,
Ҳабибингдин этгил шафоат насиб.

III

*Ул Расули амин наъतिकим, рисолат хутбасида муборак алқоби
Саййидул-мурсадин келди ва ул шафеъул-музнибин васфиким,
ҳумоюн сифоти «Ва мо арсалнока илло раҳматан лил-оламин»
ёзилди, алайҳи афзалус-салавот ва акмалут-тахийёт*

Зиҳи анбиё хайлининг сарвари,
Бошинг узра сархайллик гавҳари.

Демай анбиё қавму хайлинг сенинг,
Бори офариниш туфайлинг сенинг.

Тутуб гавҳари зотинг аввал вужуд,
Бўлуб сўнгра мавжуд буду набуд.

Замонеки нурунға бўлмай зухур,
Не зулмат бўлуб зоҳир ул дам, не нур.

Чу Ҳақ айлаб ул нурни шамъи жамъ,
Анинг нуридин ёрутуб жамъи шамъ.

**Бу машъал чу ўз шуъласин ёрутуб,
Русул шамъи андин ёруғлук тутуб.**

Демайким русул, ҳар неким топти рух,
Бу кибритдин борча топиб футух.

Не кибрит, гугирди аҳмар ҳам ул.
Не гугирд, иксири акбар ҳам ул.

Вужудингдин айлаб қазо кимиё,
Мисин олтун айлаб бори анбиё.

Бу сабқатки, зотингға берди Аҳад,
Санга Бул-башар тонг йўқ ўлмоқ валад.

Атоликка суратда пайванд эрур,
Вале асли фитратда фарзанд эрур.

Ажаб йўк сен ўлмок ато, ул сабий,
Бу маънигадур дол «Кунтун-набий¹».

Қачонким, валад бўлса Одам санга,
Бас аҳфод эрур ўзгалар ҳам санга.

Хирадға солиб ажз зотинг сенинг,
Хирад аҳлиға муъжизотинг сенинг.

Чу Мусоға² «Таврот» этиб Ҳақ баён,
Санга ул баён ичра муъжиз аён.

Бўлуб чунки Довуд³ қисми «Забур»,
Сенинг муъжизинг анда айлаб зухур.

Чу Исоға⁴ «Инжил»⁵ нозил бўлуб,
Ҳақ анда сифотингға қойил бўлуб.

Каломеки сендин топиб интизом,
Анинг лафз бар лафзи муъжизнизом.

Нечаким кутуби осмоний келиб,
Борисинда сендин нишони келиб.

Бўлуб чун зухури валодат санга,
Бўлуб фош нури саодат санга.

Анинг партавидин нечукким қуёш,
Мадойин бўлуб Макка⁶ аҳлиға фош.

Сужудунгға бутлар бўлуб ерга паст,
Анингдекки, бут оллида бутпараст.

Ангаким санга берди мундоқ вужуд,
Бу шукронаға сен ҳам айлаб сужуд.

Сени чунки сожид қилиб Кирдигор,
Анга сажда қилмоқ бўлуб ошкор.

Сенинг туғмоғинг равшан айлаб жаҳон
Анингдекки, тукқай қуёш ногаҳон.

Бу иштин фалак топқач огоҳлик,
Санга шахлар узра бериб шоҳлик.

Фалакка бу бахшиш қилурға не ҳад,
Сени Ҳақ шаҳ этмиш азал то абад.

Гувоҳ ўлди тожи футувват мунга,
Далил ўлди муҳри нубувват мунга.

Бу муҳреки накшин тутуб ул китиф,
Қуёш ичрадур ахтари мунхасиф.

Не ахтарки, бир хотам этмиш нишон,
Ядуллоҳ⁷ аро хотам ўлғон ниҳон.